

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno DCCCCX. ad annum MLXXIII.

Parisiis, 1644

Capitvla.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15625

ANNO
CHRISTI
918.

LEGVM ECCLESIASTICARVM

ATHELSTANI REGIS PRISCA VERSIO
iuxta codices manuscriptos regium & Iornalensem,
multa quæ in Saxonico desiderantur exemplari pro-
ferentes, ac seorsum alias discrepantes.

TITVLI CAPITVLORVM.

I. <i>De decimis sôlicite reddendis, &c.</i> Ll. Sax. in proœmio. Iorn. cap. 1.	VIII. <i>De forma ordalii celebrandi.</i> Desideratur in Sax. & Iorn.
II. <i>De censu ecclesiæ, quem circifceatum vocant, reddendo.</i> Ll. Sax. & Iorn. c. 2. in proœmio.	IX. <i>Vt negotiatio non fiat die dominica.</i> Ll. Sax. cap. 24. Iorn. cap. 32.
III. <i>Vt singuli regis præpositi singulos alant pauperes, &c.</i> Ll. Sax. cap. 3. Iorn. cap. 3.	X. <i>De peierantibus.</i> Ll. Sax. cap. 25. Iorn. cap. 34.
IV. <i>De infractione ecclesiarum.</i> Ll. Sax. cap. 5. Iorn. cap. 10.	XI. <i>De officio episcopi, & quid pertinet ad officium eius.</i> Ll. Sax. o. Iorn. cap. sequenti.
V. <i>De sagis & veneficis.</i> Ll. Sax. cap. 6. Iorn. cap. 11.	XII. <i>Quod omni die Veneris pro rege & populo cantandi sunt 50. psalmi.</i> Concil. Exon. in Ll. Sax. cap. 3. Iorn. cap. 6.
VI. <i>De monetariis & cursoribus.</i> Ll. Sax. cap. 14. Iorn. cap. 20.	XIII. <i>De vveris & vvergildis, id est capitum æstimationibus.</i> Ll. Sax. cap. vltimo. Iorn. cap. sequenti.
VII. <i>De preparatione aggredientis ordalium.</i> Ll. Sax. o. Iorn. cap. 31.	

CAPITVLA.

I.

EGO Adelstanus rex consilio Vulfelmi archiepiscopi mei, & aliorum episcoporum meorum, mando præpositis meis omnibus in toto regno meo, & præcipio in nomine Domini & sanctorum omnium, & super amicitiam meam, vt in primis reddant de meo proprio decimas Deo, tam in viuenti capitali, quam mortuis frugibus terræ. Et episcopi mei similiter faciant de suo proprio, & aldermanni mei, & præpositi mei. Et volo vt episcopi & præpositi mei hoc indicent omnibus qui eis parere debent: & hæc ad terminum expleant quem eis ponimus, id est decollatio sancti Ioannis Baptistæ.

Cogitemus quid Iacobus pater dixit Deo: *Decimas & Genes. 28. hostias pacificas offeram tibi.* Et Dominus ipse dicit in euangelio.
Concil. Tom. 26.

D ij

Math. 25.

gelio: *Omni habenti dabitur, & abundabit.* Recolendum quod que nobis est quam terribiliter in libris positum est: *Si decimam dare nolumus, aut auferantur nobis nouem partes, & decima sola relinquatur.*

ANNO
CHRISTI
918.

II.

Et volo vt cyricseatta reddantur ad illum locum cui recte pertinent, & inde gaudeant in ipsis locis qui hæc dignius erga Deum & nos volunt deseruire. Hortatur nos sermo diuinus æterna cum terrenis, cælestia cum caducis promereri. Nunc auditis quid in Deo præcipiam, & quid complere debeatis. Facite etiam vt mihi mea propria cupiatis, quæ mihi recte poteritis acquirere. Nolo aliquid iniuste mihi conquiratis: sed omnia vestra concedo vobis eo tenore quo mihi mea similiter exoptetis. Cauete simul & vobis, & eis quos admonere debetis, ab ira Dei & transgressione mea.

III.

Ego Adelstanus rex notifico præpositis meis omnibus in regno meo, quod consilio Vvolfelmi archiepiscopi mei, & omnium episcoporum meorum & Dei ministrorum, ad remissionem peccatorum meorum, & acquisitionem vitæ æternæ, volo vt pascatis omni via pauperem vnum Anglicum indigentem, si sit ibi, vel alium inueniatis. De duabus Nith-firmis detur eis singulis mensibus ambra plena farina, & vna perna, vel vnus aries qui valeat quatuor denarios, & casei quatuor: & in tertia die pasce triginta denarii ad vestitum duodecim mensium vnoquoque anno. Et liberetis vnum *uivre theovune*, id est, forisfactum seruum. Et hoc totum peragatur in misericordia Dei, & amicitia mea, sub testimonio episcopi in cuius episcopatu sit. Et si præpositus hoc superteneat, emendet 30. sol. & diuidatur hæc pecunia per testimonium episcopi pauperioribus qui in ipsa villa erunt vbi hoc non fuit executum.

IV.

Et de infracturis ecclesiarum, si quis reus appareat in triplici ordalio, emendetur sicut iudicialis liber dicit.

V.

Decreuimus etiam de sortilegis, & liblacis, & fortem dantibus, si hominem occidant, & negare non possint, vitæ suæ culpa iudicentur. Si pernegare velint, & in triplici or-

ANNO
 CHRISTI
 928.

dalio culpabiles inueniantur, sint centum viginti noctibus in carcere, & cognatio earum educat eas, & emendetur regi centum viginti solidis, & occisum hominem reddant parentibus suis, & eant eis in plegium, quod super iis abstineant in æternum.

VI.

Placuit nobis vt vna moneta sit in toto regni imperio, & nullus monetet extra portam. Si monetarius reus fuerit, amputetur ei manus, & ponetur sub monetæ fabricam. Si inculpatus sit, & se purgare velit, eat ad ferrum calidum, & allegiet manum ad caniferam quod non falsum fecit. Si in ordalio reus fuerit, fiat ei quod supradictum est. In Cantuaria sunt octo monetarii regis, quatuor episcopi, tres abbatis: & in Roucestria tres regis, duo episcopi. In London octo, in Vvinton sex, in Levves duo, in Hastingecestria vnus, in Scheastbury duo, in Oxonia duo, & in aliis burgis.

VII.

Si quis iudicium ferri vel aquæ vadiauerit, accedat ante tribus noctibus ad presbyterum qui sanctificare debet eum, & pascat se pane, & sale, & aqua, & herbis, & audiat Missas ipsorum singulorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam communionem ipsa die qua ordalium examinari debet: & iuret quod iure publico sit innocens illius accusationis antequam ad ordalium veniat. Et si iudicium aquæ frigida sit, tunc mergatur vna vlna & dimidia in fune. Si ferrum calidum sit, tres noctes transeant antequam inquiratur, & videatur manus eius, & prosequatur omnis homo compellationem suam præ iuramento, sicut supradictum est, & sint vterque ieiuni ex præcepto Dei & archiepiscopi; & non sint in alterutra parte amplius quam in alia: & hoc sit vtrobique duodecim homines. Si autem accusatus homo maiorem defensionem habeat quam duodecim hominum, sit ipsum ordalium fractum in eo, nisi recedere velint ab illo.

VIII.

De ordalio præcipimus in nomine Dei, & præcepto archiepiscopi, & omnium episcoporum meorum, ne aliquis intret ecclesiam postquam ignis infertur vnde iudicium calefacere debet, præter presbyterum & eum qui ad

iudicium iturus est. Et sint mensurati nouem pedes a staca vsque ad mercam, ad mensuram pedum eius qui ad iudicium ire debet. Et si aquæ iudicium sit, calefaciat donec excitetur ad bullitum, & sit alferum ferreum, vel æreum, vel plumbeum, vel de argilla, & si *ansealt tybla* sit, immergatur manus post lapidem, vel examen vsque ad *uuyrste*, & si triplex accusatio sit, vsque ad cubitum. Et quando iudicium paratum erit, ingrediantur ex vtraque parte duo homines, & certi sint vt ita calidum sit, sicut prædiximus, & introeant totidem ex amba parte, & consistant ex vtraque parte iudicii de longo ecclesiæ, & sint omnes ieiuni, & ab vxoribus suis se continuerint ipsa nocte, & aspergat presbyter aquam benedictam super eos omnes, & humiliant se singuli ad aquam benedictam, & det eis omnibus osculari textum sancti euangelii, & signum sanctæ Crucis. Et nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat, sed iaceat ferrum super carbones vsque ad vltimam collectam: postea mittatur super staplas, & non sit illic alia locutio quam vt precentur sedulo Deum Patrem omnipotentem, vt veritatem suam in eo manifestare dignetur: & bibat accusatus aquam benedictam, & inde conspergatur manus eius qua iudicium portare debet, & sic adeat. Nouem pedes mensurati distinguantur inter ternos. In primo signo secus stacam teneat pedem suum dextrum. In secundo transferat dextrum pedem, in tertium signum, quando ferrum proiciet, & ad sanctum altare festinet, & insigilletur manus eius, & inquiretur die tertia si munda vel immunda sit intra sigillationem, & qui leges istas fregerit, sit ordalium, id est iudicium vel examen, fractum in eo, & reddat regi centum viginti solidos V vitæ.

IX.

Qui aliquid emit, emat cum testibus: & si appellandum inde sit, recipiat hoc venditor suus a quo emit, sit liber, sit seruus, sit quod sit: & non fiat aliqua negotiatio, vel forensis actio die dominica. Si quis hoc præsumat, perdat ipsum capitale, & emendet overhirnessam meam.

X.

Qui falsum iuramentum iurabit, & conuictus inde fuerit, nunquam postea iuramento dignus sit, nec in sanctificato atrio aliquo iaceat, si moriatur, si non habeat epi-

ANNO
 CHRISTI
 928.

scopi testimonium in cuius diœcesi sit, quod pœnitentiam exceperit: & presbyter hoc referat episcopo infra triginta noctes, vtrum ad emendationem & satisfactionem venerit. Si non faciat hoc, componat sicut episcopus ei concedet.

Totum hoc institutum & confirmatum est in magna Synodo apud Greateleyam, cui archiepiscopus Vulfelmus interfuit, & omnes optimates & sapientes quos Athelstanus rex congregare potuit.

XI.

Episcopo iure pertinet omnem rectitudinem promouere, Dei videlicet ac sæculi. In primis debet omnem ordinatum Dei instruere, quid ei iure sit agendum, & quid sæcularibus iudicare debeant. Debet etiam sedulo pacem & concordiam operari cum sæculi iudicibus qui rectum velle diligunt, & in compellationum adlegiationem docere, ne quis alii perperam agat in iureiurando vel in ordalio.

Hæc ex
 manuscri-
 pto Iorna-
 lensi.

Nec pati debet aliquam circumuentionem iniustæ mensuræ, vel iniusti ponderis: sed conuenit vt per consilium & testimonium eius, omne legis scitum, & burgi mensura, & omne pondus, ponderis sit secundum dictionem eius institutum, valde rectum.

Ne quis proximum suum seducat, pro quo decidat in peccatum. Et semper debet Christianus prouidere contra omnia quæ prædicta sunt; & ideo debet se magis de pluribus intromittere, vt sciat quomodo grex agat quem ad Dei manum custodire suscepit, ne diabolus eum laniet, nec malum aliquid superfeminet.

Nunquam enim erit populo bene consultum, nec digne Deo conseruabitur, vbi lucrum impium & magis falsum diligitur. Ideo debent omnes amici Dei quod iniquum est eneruare, quod iustum est eleuare: non pati vt propter falsum & pecuniæ quæstum se forisfaciant homines erga vere sapientem Deum, cui displicet omnis iniustitia.

Christianis autem omnibus necessarium est vt rectum diligant, & iniqua condemnent, & saltem sanctis ordinibus euecti, iustum semper erigant, & praua deponant. Hinc debent episcopi cum sæculi iudicibus interesse iudi-

Episcopi
 debent in-
 teresse sæ-
 cularibus
 negotiis.

ciis ne permittant, si possint, vt illius aliqua prauitatum germina pullulauerint.

Et sacerdotibus pertinet in sua diœcesi, vt ad rectum sedulo quemcumque iuuent, nec patiantur, si possint, vt Christianus aliquis alii noceat, non potens impotenti, non summus infimo, non prælatus subditis, non dominus hominibus suis, vel seruis aut liberis molestus existat. Et secundum episcopi dictionem, & per suam mensuram conuenit, vt serui testamentales operentur super omnem sciram cui præest.

Et rectum est, vt non sit aliqua mensurabilis virga longior quam alia, sed per episcopi mensuram omnes institutæ sint, & exæquatæ per suam diœcesim. Et omne pondus constet secundum dictionem eius: & si aliquid controuersiarum interfit, discernat episcopus.

Et vniuscuiusque domini necesse proprium est, vt compatiatur, & condescendat seruis suis, sicut indulgentius poterit, qui a Domino Deo empti sunt, æque cari seruus & liber, & omnes eodem precio redemit: & omnes sumus Dei necessario serui: & sic iudicabit nobis, sicut ante iudicauimus eis quibus iudicium super habuimus in terris.

XII.

Singulis quoque diebus Veneris decantent omnes Dei ministri in omnibus cœnobiis seu maioribus ecclesiis quinquaginta psalmos pro ipso rege, & omnibus ei audientibus, nec non aliis quibuscumque promerentibus.

Vnicuique etiam qui voluerit fas esto, si quid criminis ei imponatur, iam compensare, ni in lustrationis diebus (quas *Gang-dayer* vocant) sit commissum: & deinceps res se habeat sicut prius.

XIII.

Regis vveregildum est cum Anglis in iure publico, triginta millia Thrimsa, id est Trium. Quindecim millia Thrimsa sunt de vvera. Et quindecim millia Cynedomas, id est regie censuræ. Ipsum natale eius precium pertinet cognationi: & Cynebot ipsius terræ nationi.

Archiepiscopi & * comitis vveregildum est quindecim millia Thrimsa.

Episcopi & * aldremanni octo millia Thrimsa.

* Quem
ducem
nunc vo-
cant.
* Qui
nunc co-
mes dici-
tur.

Messe-

ANNO
CHRISTI
928.

Messetheines & vvoruldtheines, id est presbyteri & sæcularis Taini, duo millia Thrimfa.

Hæc immediate sequuntur præcedens capitulum de vveregildis, in regio codice.

* id est,
lege

ALIQVANDO fuit in Anglorum * laga quod populus & leges consilio regebantur, & tunc erant sapientes populi, magni prorsus nominis & precii: comes & villanus, tainus, & alius, singuli pro modo suo.

Et si villanus excreuisset vt haberet plenarie quinque Villanus. hidas terræ suæ propriæ, ecclesiam & coquinam, timpanariam, & ianuam & sedem, & funder notam in aula regis, deinceps erat taini lege dignus.

Et si tainus ascendisset vt seruiret regi, & equitatus sui Tainus. vice fungeretur in familia sua, si tunc habeat tainum qui ad vt vvaram regis quinque hidas haberet, & in aula regis domino suo seruiret, qui tertio venisset in nuntium eius ad regem, iste poterat deinceps iurare pro domino suo in magna necessitate, & accusatorem eius recte admallare vbicumque opus esset. Et qui sic promotum hominem non habet, ipse causam suam superiuret vel amittat.

* id est,
mercator

Et si tainus prouehatur ad consulatam, sit postea dignus rectitudine comitis & honore: & si * massere ascenderet vt ter magnum mare transfretaret, per proprium negotium suum fuit deinde taini dignus rectitudine.

Et si scholaris profecisset in doctrina, cur ad sacros or- Scholaris. dines pertransiret, & Christo Domino ministraret, erat denique dignitatis & pacis dignus, quanta pertinebat super illud, nisi foris faceret cur ipsius ordinis officio non vtatur.

Et si eueniret vt ordinatus vel alienigena disturbaretur Ordinatus. alicubi verbis vel operibus, tunc pertinebat regi & episcopo hoc emendare quam citius possent.

* id est,
rustici
æstima-
tio.

* Ceorles vveregildum est in mircenorum laga 200. sol. Taini vveregildum est sexies tantum, id est, duodecies centum solidi.

Regis simplum vveregildum est sex tainorum, vveregildum in mercenorum laga, hoc est, triginta millia sceatta, id est, totaliter centum viginti libræ. tantum est de vveregildo, sed pro regni dignitate debet addi tantumdem in kenegildo. Ipsam vveram debent habere pa-

Concil. Tom. 25.

E